

WINNAAR VAN DE PRIX DU POLAR

FRANCK
THILLIEZ

ZWANENZANG

THRILLER

Franck Thilliez

Zwanenzang

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: Pandemia
Oorspronkelijke uitgever: Fleuve Éditions
Vertaling: Textcase, Utrecht
Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
Omslagbeeld: Daan Brand
Auteursfoto: Didier Cohen
Zetwerk: Textcase, Utrecht

Copyright © 2015 Franck Thilliez
Copyright © 2016 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2016

ISBN 9789401605120 | NUR 305

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

‘Laat alle hoop varen, gij die hier binnentreedt.’
Dante, *De goddelijke komedie*

‘Het inzetten van een levend wezen om andere levende wezens te verwoesten heeft een emotionele lading, die teruggaat naar de oorsprong van onze soort [...] en kan overkomen als een schending van een van de taboes van het leven.’
Patrick Berche, *L’Histoire secrète des guerres biologiques*

I

Vrijdag 22 november 2013

Onder een sterk vergrotende microscoop bekeek Amandine Guérin een kleine kolonie gramnegatieve bacteriën. Het waren enkele honderden exemplaren van de soort *Escherichia coli*. De microbiologe stapte achteruit en liet de stagiair haar plaats aan de tafel overnemen.

‘Je zult wel zien, ze zijn nogal nerveus.’

Ze zag dat Léo zich achter zijn mondkapje niet op zijn gemak voelde. Hij bracht zijn blauwe ogen naar de oculairs. In deze beschermde omgeving werkten ze met onder meer salmonella, stafylokokken en listeria, die bij -80°C werden bewaard in vrieskasten in een hoek van het laboratorium. Zulke bacteriën waren zelden dodelijk, maar moesten wel met de grootst mogelijke voorzichtigheid worden behandeld.

‘Ik ben zelf een stuk nerveuzer.’

‘In het ergste geval heb je drie, vier dagen last van diarree. Zeg eens, wat veroorzaakt stress bij bacteriën?’

‘Temperatuurschommelingen, kou, warmte, chemische veranderingen in de omgeving, druk, licht.’

‘En hoe gaan ze om met stress?’

‘Ze verbruiken zo min mogelijk energie, worden tijdelijk inactief of nestelen zich tegen elkaar aan. Sommige bacteriën, zoals miltvuur, produceren sporen om zich tegen de omgeving te beschermen.’

‘Heel goed. Wanneer...’

Iemand klopte krachtig op de doorzichtige wand van het beschermde laboratorium. Amandine keek om. Het was Alexandre Jacob, hoofd van de GIM, de eenheid voor microbiologische interventie. Ze gebaarde dat hij naar binnen

kon komen, maar hij weigerde. Hij was duidelijk niet in de stemming om zich in beschermende kleding te hijsen. Daarop gaf ze haar leerling wat instructies, trok haar masker omlaag en deed haar handschoenen uit. Ze waste haar handen, waarbij ze zorgvuldig tussen haar vingers en onder haar kortgeknipte nagels boende. Ze ging via de luchtsluis naar buiten. Op de deur achter haar hing een geel met zwart bord dat waarschuwde voor microbiologisch gevaar.

‘We hebben een alarmsituatie. Kun je binnen een half uur op pad?’

‘Ik was met mijn stagiair aan een onderzoek bezig, maar dat kan wachten.’

Amandine draaide die dag tot vijf uur ’s middags alarmdienst. Ze moest permanent bereikbaar zijn en in staat zijn om op elk moment waar dan ook in Frankrijk in te grijpen.

‘Uitstekend. Ik kreeg net een telefoontje van de prefectuur Noord. Je gaat naar het vogelreservaat Marquenterre in de baai van de Somme. Officieel is het park gesloten voor onderhoud. Het IVE¹ vraagt om uiterste geheimhouding. Jullie nemen de auto van Johan, hij is al op de hoogte. Verder het gebruikelijke protocol.’

‘Goed. En de ware reden van de sluiting?’

Geheimhouding was voor Alexandre Jacob dagelijkse routine. Hij was dan ook niet de meest spraakzame collega.

‘Wat denk jij, in een vogelreservaat?’

---

¹ *Institut de Veille Épidémiologique: Instituut voor Epidemiebewaking.*

2

Amandine liet de stagiair weten dat de proef ten einde was. Ze waste en desinfecteerde het materiaal en wierp haar werkkleding in de mand voor besmettelijk afval. Ze droeg geen haarkapje, want haar haar was hooguit een paar millimeter lang. Bij elke eerste ontmoeting zorgde haar bijna kale schedel dan ook voor verbaasde blikken. Er bestonden maar een paar foto's waarop Amandine lang haar had en de meest recente daarvan waren al drie of vier jaar oud.

Op weg naar buiten haalde ze eerst op kantoor haar spullen op, waarna ze haar collega Johan Dutreille ontmoette op het bomvolle parkeerterrein van het Pasteur Instituut in Parijs. Hier, en in de vestiging in Lille, deden duizenden toegewijde mensen onderzoek naar kanker, alzheimer en genetische afwijkingen. Ze voerden een verwoede strijd tegen ziekte in de ware geest van Louis Pasteur: 'Soms genezen, vaak verlichten, altijd luisteren.' Dit alles dankzij liefdadigheid: dat de vestigingen in Lille en Parijs nog bestonden, was grotendeels te danken aan donaties.

De twee microbiologen reden in Johans auto bij de slagboom het terrein af en draaiden de weg op. In de kofferbak lag al het materiaal dat ze nodig hadden, onberispelijk geordend met koffers en jerrycans strikt gescheiden.

'Hoe zit het met dat vogelpark?'

'Een van de natuurgidsen sloeg vanochtend alarm nadat hij drie kadavers van wilde zwanen had ontdekt. Hij heeft de directeur ingelicht, die de procedure bij het vinden van dode trekvogels volgde en meteen het ASN² heeft gebeld. Een half uur later was het IVE op de hoogte en dat heeft opdracht gegeven om het reservaat te sluiten. De veterinaire dienst is ook polshoogte gaan nemen.'

---

2 Agence Sanitaire Nationale: Nationale Inspectie voor Volksgezondheid.

‘Trekvogels. Het laatste alarm dat we op dat vlak in Frankrijk hadden, was in 2007, als ik het me goed herinner.’

‘Inderdaad, in Moselle. En dat bleek niets alarmerends te zijn, gewoon een doorsnee virus.’

‘Laten we hopen dat dat nu weer het geval is. We zitten midden in het trekseizoen. Het zou erg vervelend zijn als we hier met H5N1³ te maken hebben, ook al krijgen we dat volgens Jacob...’

‘... onder controle!’

Johan betrapte Amandine op een geeuw. Zijn gezicht werd weer ernstig.

‘Hoe gaat het trouwens met Phong?’

‘Met hem gaat het...’ Ze zuchtte. ‘Jacob is nieuwsgierig. Ik hoor dat hij hier en daar vragen stelt over mijn privéleven. Geen idee waarom.’

‘Waarom? Omdat hij verantwoordelijk is voor de veiligheid van zijn laboratorium. Wat daar ligt, zou duizenden mensen kunnen doden. Daarom wil hij meer over de achtergrond van zijn personeel weten. Plus dat hij van nature al wantrouwend is. Dat moet ook wel als je elke dag met staatsgeheimen te maken hebt.’

‘Jij bent de enige die het weet van Phong. De baas mag dat nooit te weten komen, begrijp je me? Ik wil niet dat hij mijn privéleven tegen me gaat gebruiken, als hij ooit besluit om me dwars te zitten. Ik ga nu eenmaal graag het veld in en werk graag met mensen. Soms krijg ik het Spaans benauwd als ik de hele dag in een laboratorium moet zitten.’

‘Je weet dat je op mij kunt rekenen.’

Twee uur later waren ze bij de Somme. Het natuureservaat lag rondom de baai. Amandine stapte uit en rekte zich uit. Ze staaarde naar de horizon.

Johan wilde hun koffers met materiaal dragen – één in elke

---

³ Een vorm van vogelgriep.

hand, kwestie van symmetrie – en Amandine liet hem begaan. Ze nam genoeg met een lege jerrycan.

De twee wetenschappers stelden zich voor aan de directeur van het reservaat.

‘Johan Dutreille. Dit is Amandine Guérin, mobiele dienst van de GIM bij Pasteur-Parijs.’

De man van in de vijftig reikte hen een dikke hand. Zijn kleine bril met ovale glazen kon zijn ongerustheid niet verbergen.

‘Ik ben Nicolas Pion. Twee dierenartsen en twee brandweerlieden zijn al ter plekke.’

De directeur leidde ze door het reservaat, dat zich tot aan de horizon uitstrekte. Grote troepen vogels doorsneden de hemel in v-formatie, voortgedreven door een grenzeloze drang tot overleven. Sommige zochten de hitte van Afrika op, andere kwamen net uit het nog koudere noorden. Amandine wist dat het noordoosten van Europa, met België, Duitsland en Bulgarije, een belangrijke migratieroute vormde waarlangs jaarlijks honderdduizenden vogels passeerden. Johan keek aandachtig naar de omgeving.

‘Geen andere gevallen van dode dieren in het reservaat?’

‘We hebben een ronde gemaakt en zijn niets uitzonderlijks tegengekomen.’

‘Wat weet u van de zwanen?’

‘Volgens een van mijn medewerkers zwommen ze gisteren al in de plas, maar toen waren ze nog springlevend. Ze kwamen uit het noordoosten, voornamelijk uit Rusland, voor een lange winterstop. We zien deze soort zelden in Marquenterre en dit jaar kwam de trek laat op gang. Misschien wordt het een zachte winter. Of misschien is alles ontregeld door de klimaatverandering, wie zal het zeggen?’

Ze kwamen bij een kleine plas waarop twee figuren met maskers en handschoenen in een sloep in de weer waren.

Brandweerlieden hielden de sloep stabiel met roeipanen. Ze haalden de kadavers uit het water en deden ze in witte hoezen, die ze weer in geïsoleerde verpakkingen stopten. De vogels zouden later in een beschermde omgeving worden onderzocht, in een laboratorium van het type NSB3+, het summum qua veiligheid. Bij een vermoeden van vogelgriep werden geen halve maatregelen genomen.

Amandine tuurde naar de andere vogels op de plas: eenden, reigers, waterhoenders. Potentiële virusdragers die binnenkort naar warmere oorden zouden vliegen. Net als elk ander levend wezen speelden ze hun rol als verspreiders van ziektekiemen.

De twee wetenschappers trokken beschermende kleding aan: overalls, handschoenen, maskers, schoenbeschermers en een haarkapje voor Johan. Die legde de directeur de procedure uit, terwijl Amandine de instrumenten tevoorschijn haalde.

‘Als aanvulling op het werk van de veterinaire dienst nemen we een aantal monsters van het water, de modder en het sediment rondom de plekken waar uitwerpselen van de dode zwanen liggen. Het virus – als het inderdaad om een virus gaat – is verdund in duizenden liters water, maar zulke hoeveelheden kunnen we niet naar het laboratorium meenemen, dat begrijpt u wel.’

‘We vullen de jerrycan meerdere keren,’ ging Amandine verder. ‘Met behulp van deze pomp zuigen we het water op, waarbij de micro-organismen in speciale filters worden opgevangen. Op die manier houden we maar een paar milliliter vloeistof over, met daarin een hoge concentratie microben.’

Pion beende nerveus heen en weer. De uitleg leek niet tot hem door te dringen.

‘Mijn personeel staat met de handen in de zakken, er staan mensen te wachten bij de ingang van het park. Wanneer kan ik de boel heropenen?’

De wetenschappers wisselden een blik. Johan keek naar de

sloep die terug aan wal kwam en maakte een vriendschappelijk gebaar. Hij liet de verdere uitleg aan Amandine over.

‘Zo gauw we de monsters hebben verzameld, geven we ze aan het centrum voor grieponderzoek van Pasteur-Parijs. Als alles goed gaat, weten we een paar uur later of het gaat om een vogelgriepvirus van het type H5N1.’

‘En als dat zo is?’

‘Dan blijft uw reservaat waarschijnlijk een paar dagen gesloten, zodat we kunnen uitzoeken of er nog andere dode vogels zijn. De beslissing is daarna aan de prefect.’

‘Het hele reservaat sluiten vanwege drie dode zwanen? Maar...?’

‘Het spijt ons, maar bij een vermoeden van vogelgriep is de procedure zeer streng. U weet net als wij hoe groot het risico is dat het virus zich verspreidt naar pluimveehouderijen. Het cordon sanitaire moet zo groot mogelijk zijn.’

Pion knikte lijdzaam. Al deze voorzorgsmaatregelen leken hem overdreven. Het waren per slot van rekening maar drie dode zwanen. Misschien was het beter geweest als hij niets had gezegd en de vogels gewoon in de vuilnisbak had gegooid. Ongerust beende hij weg om een aantal telefoontjes te plegen.

Johan en Amandine groetten de leden van de veterinaire dienst van het ASN. Ze wisselden kort enkele beleefdheden uit. Daarna namen ze plaats in de sloep en roeiden de brandweerlieden hen naar de plek waar hun collega's dobbers hadden achtergelaten die de vindplaats van de zwanen markeerden. Ze zagen de uitwerpselen drijven tussen het kroos aan de oppervlakte.

‘Daar gaan we dan.’

In stilte vulden ze de jerrycan met water uit de plas en namen ze monsters van modder en sediment. Ze haalden de pomp tevoorschijn, plaatsten de filters en de buizen en zetten het apparaat aan. Het was handwerk, maar het werkte. Het water

werd de jerrycan in gezogen en door de speciale filters geleid die ruim twee uur lang micro-organismen opvingen.

Amandine voelde een lichte rilling toen ze de vloeistofmonsters in de speciale beschermende verpakking deed. Misschien zat hierin de beruchte vogelgriep H5N1, onzichtbaar, sluisemend, klaar om te doden. Deze seriemoordenaar besmette maar zelden een mens. Daarvoor moest je er wel enorme hoeveelheden van inademen in een besmette pluimveehouderij. Maar als dit gebeurde, had dit in de helft van de gevallen een dodelijke afloop.

Oprichting volbracht. De twee microbenspeurders verdwenen discreet met hun koffers en hun jerrycan, onder de nieuwsgierige blikken van enkele toeristen of ornithologen die bij de ingang van het park stonden te wachten. Ze zagen hen ongetwijfeld aan voor onderhoudspersoneel, wat maar goed was ook.

Amandine was de tijd vergeten en voelde hoofdpijn opkomen. Dit herinnerde haar eraan dat ze haar Propranolol niet had ingenomen.

Ze waren weer bij het Pasteur Instituut. Amandine keek op haar horloge, terwijl Johan de koffers uit de wagen haalde.

‘Zeven uur alweer. En ik had Phong nog wel beloofd niet te laat thuis te zijn.’

Johan glimlachte flauwtjes.

‘Maak je geen zorgen, ik handel dit wel af. Ik heb sowieso nog wat in het lab te doen.’

‘Goed. Ik ga eerst naar ontsmetting. Dank je, Johan.’

‘En doe het even rustig aan, Amandine. Je werkt te hard.’

‘Makkelijker gezegd dan gedaan, maar ik zal het proberen.’

‘Was je van plan Phong over de zwanen te vertellen? Als hij nog banden heeft met de Wereldgezondheidsorganisatie, zou hij ons misschien wat interessante informatie kunnen doorspelen. Van Jacob zullen we die nooit te horen krijgen.’

‘Ik weet eigenlijk niet of ik hem erbij wil betrekken. Je kent hem. Als hij zich ergens in vastbijt, laat hij nooit meer los.’

‘Het is aan jou. Misschien heeft hij dan wat omhanden.’

‘Phong verveelt zich niet.’

Haar antwoord klonk nogal kortaf.

‘Goed, sterkte dan, Amandine. Tot maandag.’

Sterkte. Dat was het juiste woord.

Want thuiskomen in haar bungalow in de voorstad ten zuidwesten van Parijs voelde beslist niet als een opluchting.

Meestal was het zelfs een beproeving.